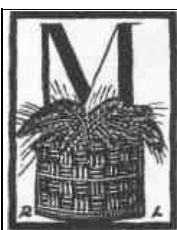

DIVALD KORNÉL: AZ IPARMŰVÉS ZET MAGYARORSZÁGON

ai hazájukba költözve, a magyarok különösen a fémek feldolgozásában fejlett iparművészetet hoztak magukkal, amely viseletükön a velük rokon szkíta, hún és avar népek ízlésével volt rokon, de egyben erős perzsa szasszanida hatást mutatott. A honfoglaláskori sírok-
ból kiásott fémemlékek alapján a magyarok ősi viseletére ugyan jóformán csak következtetni lehet; de hogy ez ízléses volt és hogy a magyarok, bár német krónikások barbár hírüket költötték, akkori mértékkel általában kultúrnépszámba mentek, erről egykorú

arab és bizánci írók feljegyzései tanúskodnak. Bórkádas tábori fürdőiket a bizánci császárok is utánzásra méltóknak találták. VII. Konstantin császár (912-959) rendeletére pedig testőrségének magyar tisztjei a bizánci udvar ünnepélyein nemzeti viseletükben voltak kötelesek megjelenni.

Az előkelőbb magyarok és asszonyaik már lebediai és etelközi hazájukban drága művű szasszanida, majd bizánci selymekből szabott ruhát viseltek. Mint a velük rokon avar eredetű, de elszlávosodott bolgárok egykorú építkezésein, perzsa szasszanida hatás érvényesült faházaik faragott ékítményein, amelyek ornamentikája XI-XII. századbeli keresztény templomaink díszítő művészetében tovább él. Az ősi magyar faépítkezés díszítése módját a székely ház örizte meg napjainkig. Az ötvösség fejlett technikájáról és díszítő művészetének keleti jellegéről honfoglaláskori kardok, tarsolylemezek, lószerszámdíszek s egykor a ruhára varrt boglárók tanúskodnak.

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET I.

Részletek a Szent Korona Szt. István-kori felső feléből

*Mátyás király serlege
(Bécsújhelyi városi múz.)*

*Csóktábla 1500-ból.
(Magy. Nemzeti Múzeum)*

MAGYAR IPARMŰVÉSZET II.

*Zománcos ezüst szárnyasoltás
(Fans, Rothschild-gyűjtemény a Louvrebán)*

Dísznyereg csontfaragásokkal a XV. század elejéről (Magyar Nemzeti Múzeum)

A régi magyar kard: a szablya pengéje egyélű s végén hátrafelé görbül, markolata a keresztvas fölött előrehajlik s drága művű díszítése nem marad mögötte a nyugateurópai Karoling-kori és későbbi kétélű kardoknak.

A Nagy Károly császár egykori tulajdonának s régebben arab eredetűnek vélt, díszes szablya, a német római császárok Bécsben őrzött koronázási jelvényei között, valamelyik X. századbeli magyar fejedelem kardja volt s 1063-ban, mint Attila kardját, Salamon király anyja ajándékozta Ottó bajor hercegnek. Markolatának arany burkolatát és hüvelyének szintén arany vereteit indák közé szőtt palmetták díszítik. Ilyfajta szablyaveretek, tarsolylemezek, süvegcsúcsok aranyozott ezüstről, de színaranyból is, mind honfoglaláskori sírleletek, nagy számmal láthatók közgyűjteményeinkben. A cizellálásnak mindmégannyi remekei a tarcali ezüst szablyaveretek Budapesten a Nemzeti Múzeumban s a legújabban Geszteréden talált sírlelet kardjának aranymarkolata és hüvelyveretei a nyíregyházai vármegyei gyűjteményben.

A magyar ötvösök rendje és egyéb mesteremberek, akik a fejedelmek korában ezek és más előkelő magyarok birtokain szétszórva éltek, a kereszténység fölvétele után sem vesznek ki. Első városaink ó-Buda, Esztergom, Székesfehérvár legrégebb polgári lakói nem a németekből kerültek ki, mint régebben hitték, de az úgynevezett latinokkal (északitaliai, francia-vallon és bizánci jövevényekkel) keveredve, a félig szabad, félig szolgai állapotban élő magyar mesteremberekből. Szent István király és utódai az általuk alapított templomoknak és kolostoroknak a legszükségesebb holmin kívül nem kelyheket és egyéb felszerelést ajándékoznak, de ötvösöket, ácsokat s más mestereket rendelnek szolgálatukra. A kiválóbbakat a szabadok sorába emelik s földbirtokkal is megajándékozzák. III. Béla király 1192-ben I. László szenttéavattatása alkalmából, utóbbi síremlékének mestereit, Dénes kőfaragót és fiát, Tekóst, teszi nemessé. IV. Béla 1243-ban Scemey nevű ötvösmesterének, 1248-ban István ötvösnek adományoz birtokot. Ez a szokás az Anjouk, sőt Mátyás király korában is a XIV-XV. században tovább él s a XI-XII. században a gazdagabb birtokos családok is követik. Bizonyos Margit asszony 1152-ben a már szabad és földbirtokos Péter mesternek három szolgát, egy ökröt és tíz juhot hagyományoz végrendeletében oly kötelezettséggel, hogy a pannonhalmi bencések Szent Márton temploma számára évenként egy-egy 12 négyzet-rőfnyi szőnyeget szőjjen.

Középkori szőnyegszövésünkre érdekes adat az is, hogy Margit királyné, Fülöp Ágost francia király húga, III. Béla második felesége, – ennek a királyunknak első neje is francia volt – 1189-ben a Magyarországon keresztülvonuló Barbarossa Frigyes császárnak skarlátposztóból készült négyszobás sátort ajándékoz, amelyet szaladó vadászkutyákkal

átszőtt kárpitok, ágyát és gazdag faragványos trónszékét hímzések díszítették. Az Árpád-kori magyar iparművészeiről ilyen és ehhez hasonló s régi templomaink, kolostoraink művészi fölszereléséről, királyi és főúri kincstárak pazar gazdagságáról szóló adatok nagy számmal maradtak fenn. Ám kézzelfogható emléket a háborús századok viharai után az Árpád királyok korából alig néhányat ismerünk. Még nagy fényvel épült régi székesegyházaink zöme is szinte nyomtalanul elenyészett s díszítésükből csak kőfaragványos töredékek maradtak fenn.

Amikor Magyarország kereszténnyé lett, Szent István király bölcs előrelátásából a nyugati egyház kötelékébe lépett. Azonban mint a kelet-római császárság közvetlen szomszédja, művészetében nem zárkozhatott el Bizánc hatása elől s ez itt nagyobb mértékben, állandóbban és huzamosabban érvényesült, mint a Bizánccal a középkorban főleg fejedelmi házasságok révén időnként kapcsolatba kerülő nyugateurópai országokban.

A külföldről kereszténnyé lett királyainknak ajándékba küldött iparművészeti remekművek elseje a francia származású II. Szilveszter pápa koronája, közvetett bizánci hatást mutat, de a nyugati iparművészet alkotása. Szent István király rekeszszománcos képekkel ékes római zárt aranykoronáját csak a XII. században egyesítették azzal a szintén rekeszszománcos alakokkal díszített nyílt aranykoronával, diadémával, amely Dukas Mihály görög császár rendeletére 1075-ben I. Géza király számára Bizáncban készült. Még előbb IX. Konstantin császár I. Endrének küldött pompás aranykoronát. Ennek rekeszszománcos alakos lemezeit 1860-ban Nyitraivánkán szántották ki a földből. Hét alakos lemez és két apostolmellképes kis korong a Nemzeti Múzeumba került, egy perzsa táncosnő formájú géniuszt ábrázoló, addig ismeretlen zománcos lap, a világháború alatt a londoni British-Museumba. Amíg nyugateurópai gyűjteményekben és templomkincstárakban a legtöbb bizánci rekeszszománcos emlék Konstantinápolynak 1203-ban a keresztések által történt kifosztásából ered, a magyarországi emlékek, a koronákon kívül valószínűleg az esztergomi székesegyház kincstárában látható pompás ereklyetartó tábla is, bizánci császárok ajándékai voltak, amelyek a XI. és XII. században a magyar ötvösöket is a rekeszszománc művelésére serkentették.

Mínthogy templomainkban, egy-két görög monostoron kívül, a nyugati egyház szertartásai terjedtek el, ezek építése és fölszerelése is nyugati minták nyomán történt. Ilyen nyugati szabású vert művű, díszes ezüst pásztorbot nemrégiben került elő egy Kalocsán kiásott XI. századbeli érseki sírból. Bizánc hol közvetlen, hol közvetett hatása azonban iparművészetünkben, Konstantinápolynak, a középkor Párizsának divatja a magyar előkelőségek viseletében, emlékek és legrégebb falképeink bizonyossága szerint a XIII. század végéig érvényesült.

Bizánci stílus hímzés a magyar koronázási palást, voltaképpen mise-

ruha, amelyet latin felirata szerint Szent István király és neje, Gizella királyné, 1031-ben készíttetett és ajándékozott a székesfehérvári bazilikának. A paláston a bizánci bíborselymet végig elborító és letűzött aranyfonállal s laposöltésű színes selyemszálakkal készült hímzés Krisztust ábrázolja mennyei dicsőségében Mária, Ker. Szent János és angyalok között s az ékalakú kompozíció folytatásaként egymás alatt három félkörű sávban a prófétákat, az apostolokat és különböző szenteket, utóbbiak között a királyi házaspárt is, akkor már halott fiuk, Szent Imre mellképével. A hímzés képkörének mintául valószínűleg az elenyészett székesfehérvári bazilika szentélyének arany alapon készült bizánci mozaik díszítése szolgált; a miseruhát azonban terjedelmes latin feliratai alapján ítélve nem bizánci mester tervezte; kivitelét a Gizella királynétól alapított veszprémi kolostor apácáinak tulajdonítják.

Egy másik bizánci hatásra valló magyarországi emlék Gizella királyné rekeszzománcos lapocskákkal díszített aranykeresztje a müncheni Reiche Kapelle gyűjteményében. Latin felirata szerint ezt a feszületet a királyné 1008-ban elhunyt anyja regensburgi sírjának díszítésére szánta. A famagot burkoló aranylemezek vert művű indái sok rokonságot mutatnak a koronázási palást hasonló motívumaival s hogy különösen ruhákra varrt díszeknek és ékszereknek rekeszzománcos lapok és korongok készültek nálunk, erre székesfehérvári sírokból kiásott emlékeink vallanak, amelyek motívumai, sőt némi módosítással technikájuk is, mint alább látni fogjuk, a keleti filigránnal együtt, úgynevezett sodronyzománcos ötvösségünkben a középkort is túléli.

A bizáncin kívül XI-XII. századbeli iparművészetünkben északitáliai lombard, délnémetországi, sőt francia hatások is érvényesültek. A legutóbbiak első közvetítői a Szent László királytól alapított s a francia Saint Gilles apátságból telepített somogyvári bencés monostor szerzetesei lehettek, akik 1204-ig mind franciák voltak. A XII. században Párizs híres főiskoláit nem egy magyar diák keresi föl s lesz onnan visszatérve a királyi udvar és az egyházi körök hangadó tényezője. Ez a körülmény s a szintén közvetlenül Franciaországból hozzánk telepített ciszterciták építkezései teszik érthetővé, hogy miért tűnnek fel Magyarországon a gótika elemei oly korán, szinte már a XII. század végén, s mint terjedtek el a lotharingiai bronzművek és limogesi beágyazott zománcos tárgyak szinte a Keleti-Kárpátoktól elzárt régi országhatárukig. Ily fajta francia eredetű emlékeink sorában nem egy a remekmű. A Nemzeti Múzeum asszonyfejet ábrázoló XII. századbeli bronz aquamaniléját akár Renier de la Huynak tulajdoníthatnók. Állatokat s lovas alakokat ábrázoló aquamaniléink s egyéb XII-XIII. századbeli bronzemlékeink sorában azonban magyar munkák is vannak. Ilyenek a magyar lovas vitézeket és a centaurt ábrázoló aquamanilé a Nemzeti Múzeumban.

A bronzművesség művelői a középkorban Magyarországon is sokáig az ötvösök, ötvösmunka az 1220 körül készült s a gyönyörű átmeneti stílus templom romjáról nevezetes Zsámbékon kiásott remek két bronzzabla, amelynek díszítő motívumai e korbeli templomaink kőfaragványaival azonosak. Hogy a nyugati hatások mellett a bizánci befolyás iparművészetünkben még a XIII. század második felében is érvényesült, erre a berni múzeumban a szentek miniatűr képeivel díszített ötvösművű, kétszárnyú házioltár példa, amely az utolsó Árpád-házi király, III. Endre özvegye, Habsburgi Ágnes révén került külföldre, aki 1301-ben, amikor Budáról elköltözött, az Árpádoknak szinte egész kincstárát magával vitte, állítólag 800 darab ékszert és egyéb ötvösmunkát s ezek javarészét, apja, Albert osztrák herceg meggyilkolása után, az általa alapított königsfeldeni kolostornak ajándékozta.

A nápolyi Anjouk trónraléptével iparművészetünkben, főleg az ötvösség terén olasz hatás érvényesül. Sienai Simon mester Róbert Károly király olasz kíséretével kerülhetett Magyarországra. Fiai, Gallicus Péter és Miklós a vésett díszítésben és a translucidzománcban kiváló ötvösök s a királytól földbirtokot kapnak a Szepességen, ahol egymásután a vármegye alispánjai lesznek. Gallicus Miklós műve az iglói templom nagy ezüst feszülete, amelyet végig, sajnos ma már nagyrészt kipattogott translucidzománcos, vésett alakok és lombok borítanak. Az áttetsző zománcos ötvösség remeke Róbert Károly feleségének, Erzsébet királynénak házi oltára, ma a párizsi Rotschild-gyűjteményben, amely az északi szárnyas oltárok formáját mutatja. Nincs kizárva, hogy a szárnyam translucidzománcos képekkel díszített házi oltárka Budán készült, amely az Anjouk korában lesz az ország fővárosa s ettől fogva középkori művészetünk főhelye. Kiváló mesterek, főleg ötvösök nélkül, akik külföldön is könnyűszerrel boldogultak, sohasem szűkölködtünk. Minden valószínűség szerint ötvösműhelyben nevelkedtek legkiválóbb középkori bronzöntő szobrászaink: Kolozsvári Márton és György, Kolozsvári Miklós festő fiai, a világhírű prágai Szent György-szobor mesterei. Ezt az 1373-ban öntött kiváló lovasszobrot a pozsonyszentgyörgyi plébániatemplomból 1428-ban hurcolták el a husziták Csehországba. A Kolozsváriak Nagyvárad számára készült három király szobra és Szent Lászlót ábrázoló nagy lovas alakja a török korban pusztult el. A legutóbbi fejének szolgálai másolata a győri Szent László herma, ez az 1400 körül készült vert művű ezüst mellszobor, amelyet ruháján végig sodronyos zománc borít. Tudjuk, hogy a budai királyi vár udvarait, kapuit, szökőkutait, Zsigmond király lovas alakján kívül, szintén díszítették bronzszobrok és egyéb bronzművek. Ezeket Buda elfoglalása után a török hurcolta el diadalmi jelnek Konstantinápolyba, ahol a Sophia-templomban még ma is látható két budai eredetű renaissance stílusú bronz kandeláber.

XIV-XV. századbeli bronzművességünknek csak provinciális emlékei a keresztelő medencék, amelyek Felsőmagyarországon és Erdélyben nagy számmal maradtak fenn. A legszebb ezek sorában Jodok mester kehelyalakú besztecebányai keresztkútja 1475-ből, amelyet áttört művű talpán sárkányok, medencéjének szintén áttört szögletes foglalatán az apostolok fülkében álló féldomborművű alakjai díszítenek.

Régi nagyfényű székesegyházainkkal ezek belső felszerelése is elpusztult. Szárnyas oltárok, bútorok, kovácsoltvasmunkák, ónedények és egyéb középkori emlékek, ötvösműveken kívül, szintén csak vidéki kisvárosi plébániatemplomokban maradtak fenn s többnyire csak a trianoni Magyarországtól elszakított részekben. Am kisvárosi emlékeink sorában is akadnak érdekes munkák, sőt nem egy remekmű. Fafaragásunk klasszikus emlékei, amelyek a külföld legszebb ilyfajta remekeivel vetekednek s a legkülönbözőbb vidékek templomaiban is egyazon eredetre és iskolára vallanak: a gótikus szárnyas oltárok java, minden valószínűség szerint elenyészett művészeti főhelyeinkről, elsősorban Budáról kerültek mai hegyükre. Hatásuk alatt a XV. század végén a vidéken is nem egy helyi iskola keletkezett, sőt Kassán és Lőcsén s Erdély egy-két városában ekkor már elsőrangú mesterek is dolgoztak. Kiváló asztalosok, vas- és fém-művesek mindenfelé voltak. Bártfán az ottani Szent Egyed-templom számára készült a Nemzeti Múzeumban látható hatalmas, XV. századbeli könyvszekrény, amely vésett domborművű (relief en creux) színezett virágdíszítésével nincs minden eredetiség híján, mint a múzeum egyéb hasonló stílusú s szintén felvidéki eredetű egyházi bútorai és stallumtöredékei sem. Az olasz renaissance stílusú templomi bútorok klasszikus példáival a Báthoryaktól alapított és költségükön a XVI. század elején felszerelt nyírbátori plébániatemplomban találkozunk, amely ma a reformátusoké. Mátyás király Budán és egyéb váraiban csapatostul foglalkoztatott olasz asztalosokat és intarzia-műveseket, akiknek stílusát a mi mestereink is korán lestek el s mint Nanni Unghero Firenzében, a XVI. század elején nem egy közülük már Itáliában is nagy sikerrel próbált szerencsét.

Olaszok és egyéb külföldi mesterek egyébként már Mátyás király előtt is jártak Magyarországon. Zsigmond magyar király, mint német római császár 1416-ban Párizsban 200 francia mesterembert, nagyobbára ötvösöket, szőnyegszövőket, könyvfestőket és kőfaragókat fogadott föl és telepített át Budára. Működésüknek azonban, ősi fővárosunk szinte nyomtalan elpusztulása miatt, emléke nem maradt fenn. Mátyás király világhírű arany díszkeresztjének (az esztergomi dóm kincstárában) az ú. n. Corvin-kálváriának felső részét, Zsigmond király valószínűleg Párizsból hozta magával Budára. Mátyás király az alsó részt északitáliai mester terve alapján renaissance stílusú talapzattal pótolta, amely azonban oly

pompás harmóniába olvad a gótikus felső résszel, mintha egyazon mester keze alól került volna ki.

A Corvin-kálváriának s plasztikus zománccal (emaile en ronde bosse) borított arany szobrocskáinak mestereit mindmáig sem sikerült meghatározni. Technikájával, stíljével ez az Európaszerte pártját ritkító remekmű többi ötvösemlékeink sorában társtalanul áll. Zománccal borított plasztikus díszítéssel ötvösmunkákon csak a XVI. századtól kezdve nagy számmal készülő násfákon találkozunk.

Egyéb fajtájú öntött, vert, vésett, filigrános és zománccal díszű munkák azonban már a középkorban is messze földre viszik széjjel a magyar ötvösség hírért. A sodronyos zománc, mely minden bizonnyal magyar technika s Magyarországról terjedt el a szomszédos országokba, a rekesz-zománccal fejlődött, azzal a különbséggel, hogy utóbbi hajszálfínomságú szalagokból álló rajza helyére a színes zománccal erőteljesen kiemelkedő s virágokat és indákat ábrázoló sodronyból alakított motívumok kerültek.

Ily fajta emlékeink sorában még a XIV. századból való a nyitrai székesegyház domborműves ezüst táblája, amely valamikor az óbudai székesegyház evangéliumos könyvének kötését díszítette és sarkaiban őrzött meg sodrony-zománccal virágdíszítést. A XV. században templomi és világi ötvösmunkákon a sodronyos zománc, nem egyszer filigrános mezőkkel váltakozva, általános, de mindig az arany vagy aranyozott ezüst fényhatásának s a tárgyak vert vagy öntött díszítésének alárendelve szerepel, úgyhogy üde, diszkrét színhatása sohasem válik riktóvá. Emlékeink nagymérvű pusztulása ellenére ötvösmunkák a XV-XVI. századból, különösen Magyarország elszakított részeiben, ma is nagy számmal láthatók.

Mindezekben a XIV. század szögletes formáin kezdve, a következő század végén általános naturalisztikus alakításig, szinte nyomról nyomra követhetjük a gótikus ötvösség fejlődését. Architektonikusan tagolt úrmutatóink sorában a legszebbek közül valók a zágrábi dóm és a felkai templom XV. századbeli nagy monstranciája. A naturalisztikus lombos díszű úrmutatók érdekes példája a 115 cm magas iglói ezüst monstrancia. Hogy ennél nagyobb ötvösmunkák is készültek Magyarországon, erről nem egy adat szól. A kassai Szent Erzsébet-templom 3 rőfnyi magas aranyozott úrmutatóját 1682-ben Thököly protestáns kurucok verették pénzé.

Ilyen nagyméretű s a templomokban többnyire csak messziről látható ötvösmunkákat a közelhatásra számító sodrony-zománc nem igen díszíti. Annál gyakoribb kelyheken és profán serlegeken. Az esztergomi kincstár 1450 előtt készült Suky-kelyhét sodronyos zománccal kívül mennyezetes fülkék koszorújába foglalt apró szobrocskák díszítik. Ennél a szinte mesésen pazar pompájú kehelynél helyes arányaiknál, ízléses díszítésüknél fogva művészi szempontból még értékesebbek karélyos-

talpú, szögletes szárúkon almaalakú gombbal megszakított, liliomformájú gótikus kelyheink, amelyeket csak sodronyos zománc díszít. A pozsonyi ferenciek XV. századbeli színarany kelyhének sodronyzománcos ékítményei finomságukkal a bizánci rekeszzománcsal vetekednek. A hasonló szabású nyitrai aranykehely a XVI. században a tövisi ferenciek birtokából, Erdélyből került az ottani székesegyházba. A sodronyzománcos, egyben a vert és naturalisztikus díszítésnek páratlanul szép remeke a bécsújhelyi múzeumban őrzött 80 cm magas serleg, amelyet 1461-ben Mátyás király ajándékozott III. Frigyes császárnak. A hólyagosan vert serleg a későbbi ananászformájú serlegekre emlékeztet s nem egy hasonló külföldi, XV. századbeli hólyagos serlegről valószínű, hogy magyarországi munka, ahol a nemesfémek csillogó fényhatását hatalmasan fokozó hólyagos díszítés már a XV. század első felében is nagyon kedvelt, sőt csészéken már a XIV. század második felében is általános volt. Ez a hólyagos díszítés idővel naturalisztikus elemek domborításához vezetett, mint a Nemzeti Múzeum két nagyváradi eredetű ampolniján a XVI. század végéről, amelyet talpán és testén hólyagok helyett körték sora díszít s a szárán és nyakán végig filigrán borít.

XV. századbeli mestereink kiválóságát tekintve, itáliai ötvösök Magyarországon még Mátyás király korában sem igen érvényesülhettek, amikor pedig Budán másfajta mesterekből egész olasz kolónia dolgozik s honosítja meg az olasz renaissance stílust, amely a következő század elején Magyarország közvetítésével hódít Európa keleti felében. Mátyás király olasz mesterei asztalosokon kívül építészek és márványfaragó szobrászok voltak. Utóbbiak közül Giovanni Dalmata (Traui János) vitte a legtöbbre, aki szolgálataiért várbirtokot kapott a nagy királytól adományul. Nagy keleté volt Magyarországon a XIV-XV. századbeli pompás olasz bársony- és selyemszöveteknek. Mint az Árpád-házi királyok korában bizánci selyemből, vegeyházbeli királyaink két századában ilyen olasz kelmékből készültek a miseruhák és előkelőink díszruhái. Az olasz bársony- és selyemszövetek mustráit nagy ügyességgel utánozták a magyar pamutkelmeszövők, akik a közönséges takácsoktól különálló céhben tömörültek s főleg színes pamuttal átszőtt térítőket, abroszokat és oltárkendőket készítettek, amelyek neve a sávolyosorokkal barackmagmustráson szőtt fehér alap után az olasz boccasinóból bakacsin volt. Az olasz selyem- és bársonykelméssel Mátyás korában művészi miseruhahímzések is kerültek Magyarországra s minta nagy király Pollajuolo kartonja után szőtt trónkárpitja s az ennek párjából szabott fojncai miseruha, pompás művű szövőtt szőnyegek is. Ám, miként az ötvösségnek, a hímzésnek is mindig akadtak nálunk kiváló mesterei. Etienne de Hongrie, a burgundi udvar hímzőmestere és festője, Fülöp burgundi herceg kamarása, 1384-ben Budáról költözött Franciaországba, ahol

1417-ig dolgozott. Működéséről csak írott adatok maradtak fenn. Középkori bakacsin szövésünk legtöbb emlékét a budapesti Iparművészeti Múzeum s a bártfai múzeum őrzi. A nagyszámmal fennmaradt középkori miseruhák legszebb példáival az esztergomi székesegyház kincstárában s a Nemzeti Múzeumban találkozunk.

Mátyás király halálával a magyar művészet és iparművészet távolról sem sorvadt el, mint régebben gondolták. Egyre hatalmasabb és gazdagabb olygarcháink pazar fényűzésén kívül, igazán csak ekkor fellendülő városaink a réginel is nagyobb mértékben karolják fel. Iparművészetünk virágzásának a mohácsi vész után az ország harmadrészének elvesztése s a protestantizmus elterjedése sem vet véget. A török miatt földönfutóvá lett alföldi mesterek csapatostul találnak menedéket felvidéki és erdélyi német városainkban s előbbieket nemcsak megmagyarosítják, de talán a réginel is számottevőbb iparművészet főhelyeivé teszik. Azonban dél és délnyugat felé a török, nyugat felé a nemzeti harcok korában a német császári hadak zárják el az erdélyi fejedelmek érdekkörébe eső Felvidéket s ennek, de még inkább Erdélynek kapcsolata Nyugat-Európával a XVI-XVII. században megszakad.

Az építészetben XV. századbeli északitáliai hagyományokból táplálkozó sajtáságos renaissance stílus alakul ki, amely szinte 1711-ig II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának bukásáig szívósan él tovább. A népies jellegű renaissance épületek homlokzatait sgraffitókkal díszítik s ezek mesterei kompozícióikat és motívumaikat többnyire kiváló ötvöseink munkáiból és a törököktől közvetített keleti hatás alatt mind pompásabb úri hímzéseinkből merítik, amelyek stílusa az akkori festett bútorokon, mennyezeteken és a szobák stucco-díszítésén is visszatükröződik.

A templomi művészet a protestánskorban faragott díszű szószékek, padok, halotti emléktáblák készítésére szorítkozik s ezek mintái, miként az új hit, Németországból kerültek hozzánk. Az új kelyhek, sőt a világi rendeltetésű serlegek s egyéb ezüstedények is főleg nürnbergi és augsburgi mintára készülnek. A német hatás ellenére azonban, különösen a nemzeti viselettel kapcsolatos ékszereken, ötvöseink a kelet színpompájával telített speciális magyar ízlést is juttatnak érvényre. Ebben ismét a zománcnak jut a főszerep. A plasztikus- és a festőzománc egyaránt elterjed. Utóbbi a középkori sodronyzománc változatában s ettől a XVI. század második felében csak abban különbözik, hogy a sodronyba foglalt zománcvirágos motívumok közül az aranyozott ezüst alapot a fém színében hagyják. A sodronyok helyébe csakhamar szalagok, majd felhajtott karimájú fémlemezektől kivágott virágok kerülnek s a zománcot ezeken naturalisztikusan felülfestik, luminálják. Ezt a zománcfajtát nálunk erdélyi zománcnak nevezték el, de főleg Felsőmagyarországon, ennek az erdélyi fejedelmek érdekkörébe került keleti felében virágzott, különösen

Kassán, majd bányavárosainkban, ahol a XVII. század második felében először merülnek föl az ötvösmunkákat francia mintára díszítő alakos, zománcos miniatűr képek. Ezek egyik kiváló mestere a selmecebányai Weigl Bertalan volt, akitől Iparművészeti Múzeumunk s a lőcsei és a Selmecebányái evangélikus templomok őriznek szép munkákat.

Erdély mesterei, mint például a lőcsei születésű Hann Sebestyén, aki vándorútjában vetődött Nagyszebenbe s ott telepedett le, inkább vert művű munkákkal remekelnek. Az edényeiket díszítő, rendkívül bravúros, többnyire mozgalmas jeleneteket ábrázoló magas domborművű képeik mintájául svájci és német metszetek szolgálnak.

1711 után a kiűzött töröktől elpusztított s a császári hadaktól leigázott Magyarország kulturális téren Bécs befolyása alá kerül. A nagyszámmal épülő templomok és főúri kastélyok mesterei onnan kerülnek ki. Csak kisvárosainkban teng provincializmussal telített sajátos művészet. A régi hagyományok keretéből kiemelkedve itt-ott egy-egy magyar mester is érvényesül. A kassai születésű Szilassy János ötvös Lőcsén zománcos képekkel és virágokkal díszített rokokó stílű úrmutatóival, kelyheivel és ezüst fészületeivel szinte elárasztja Felsőmagyarországot. A XIX. század első felében Hann Sebestyén stílusát kelti új életre a rimaszombati születésű Szentpétery József, aki 1837-ben finom ízlésre valló, történelmi tárgyú s pompás bravúrral készült ezüst domborműveivel Párizsban is feltűnést kelt.

Iparművészetünket s az országban szétszórta dolgozó mestereit Kossuth Lajos rázza föl a tespedésből, aki 1843-ban meglepően gazdag műiparkiallítást rendez Pesten. Az 1848/49. évi szabadságharcnak orosz segítséggel történt leveretése ismét a bécsi műipar gyarmatává teszi Magyarországot s iparművészetünk az 1867. évi kiegyezés után is csak lassan kapott erőre. A mai magyar iparművészet alig harminc éves, de kezdve Zsolnay Miklóson, a világhírű keramikuson, nem egy kiváló mesterrel dicsekedik, akiknek egy része már az 1900. évi párizsi világkiállításon is megérdemelt nagy sikert aratott. A világháború, de főleg az országnak Trianonban történt földarabolása, mint egész kulturális életünket, iparművészetünket is válságba sodorta, legfőképpen azért, mert évszázados múltú s kultúrájukban magyar, felvidéki és erdélyi városainkkal együtt iparművészetünket is megfosztotta leghálásabb közönségétől.

